

Петар Омчикус је рођен 6. октобра 1926. у Сушаку, делу Ријеке (тада Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца), као трећи син у породици Петра и Душанке Омчикус. Прво чега се сећа и што ће читавог живота носити у себи су површина мора и загонетне и импресивне морске даљине, које су га истовремено и привлачиле и плашиле. У сећању су му остали мали бели бродови како пристају и одлазе из луке, заласци сунца над Учком... „Прве слике завичаја сигурно су најзначајнији део животног пртљага; вероватно су те боје и мириси имали велики утицај на неког ко ће се касније бавити сликарством.“

Преци Петра Омчикуса пореклом су били из села Радучић код Кистања у Далматинској Загори. Један од њих је био Герасим Омчикус, архимандрит у манастиру Крка. Герасим је учествовао у спору који су од 1818. до 1828. водили православни Далматинци с унијатским епископом Венедиктом Краљевићем, о чему сведочи епископ Никодим Милаш. И са мајчине стране имао је славне претке. Мајка Маријета је била пореклом из старе корчуланске племићке породице Самуели-Качић. Дон Никола Качић је 1632. био промовисан за доктора филозофије и теологије у Риму.

Отац Петра Омчикуса Петар био је подофицир у аустријској војсци. Након промене професије преселио се из Задра у Мостар, где је друговао са Алексом Шантићем и Чедом Митриновићем, уредником часописа *Реч*. За време службовања на Карчули упознао је Маријету Качић, и њоме се оженио 1920. Тада је она узела име – Душанка.

Петар Омчикус је своју наклоност за сликарство испољио веома рано. Као деветогодишњак је учествовао на конкурс за дечији цртеж листа *Политика* и освојио прво место. Била је то прва Омчикусова награда за сликарство.

Његов брат Чедомир био је један од најбољих ученика у гимназији у Сушаку. Породица је желела да он настави школовање и зато су морали да се преселе у Загреб. Али њихов отац је веровао да ће породица бити сигурнија у Србији и одлучили су да се преселе у Београд. Ту ће доживети шестоаприлско бомбардовање 1941, које је Петру Омчикусу остало у живом сећању. Тада је он почео интензивно да слика, што је, на неки начин, било и бекство од стварности, како је он то објаснио у једном од интервјуа.

Пре одласка за Србију, по мајчиној жељи, Петар Омчикус је са браћом први пут 1937. боравио на Корчули. Од тада па све до почетка Другог светског рата распусте је проводио у Велој Луци.

За Петра Омчикуса је предратни период у Београду био веома значајан, јер га је његов брат Чедомир увео у свет уметности. Водио га је у музеје и на значајне изложбе. Прво је била сензационална *Изложба италијанског портрета кроз векове*, која је била организована у Музеју принца Павла у пролеће 1938,¹ затим следеће године изложба *Сто година француског сликарства: од Давида до Сезана* и изложба српског сликара Саве Шумановића, која је била постављена на Филозофском факултету. Петар Омчикус је о томе рекао: „А уметнички живот у Београду, у годинама пред рат био је веома интензиван. Какав је само утисак оставила на мене изложба италијанског портрета, од античких до Мусолинијевог! Или изложбе француског сликарства 19. века! Оно што ћу много касније видети у Лувру. Тако су моја сазнања о уметности била готово потпуна у периоду док сам још био дечак.” После тога био је сигуран да ће се бавити сликарством.

Петар Омчикус је од 1941. до 1943. похађао Школу за примењене уметности². У тим окупацијским данима најзанимљивије је било његово дружење са Бором Грујићем, чланом групе *Десеторица*³. Грујић је имао веома богату библиотеку и изванредну колекцију грамофонских плоча, што је Петра Омчикуса приближило музици.

У том периоду Петар Омчикус је био делимично изолован од ратних недаћа. Његова браћа, Бранко и Чедомир, прикључили су се СКОЈ-у, али је илегална група, у којој су били Стојан Ћелић, Богдан Богдановић и Петров брат Бранко, откривена, а отац ухапшен 1943. и у Бањичком логору провео годину дана. Брат Чедомир је погинуо на Сремском фронту, а мајка је ухапшена 1944. Крајем Другог светског рата Петар Омчикус је добио прилику да ради у Одсеку за пропаганду при Главном штабу Народноослободилачке војске. Захваљујући Агитпропу⁴, отишао је са сликаром Мариом Маскарелијем прво у Бари, а потом на ратиште код Задра. Сећајући се тих дана Петар Омчикус је рекао: „Очевидац сам злочина над тим малим ренесансним градићем, који је био лепота од града. Енглези су га пре нашег уласка

¹ Изложбу су припремили Ђино Фоголари (Gino Fogolari), директор Краљевске галерије и уметничких дела у Венецији, Бруна Форлати Тамаро (Bruna Forlati Tamaro), директор Археолошког музеја у Венецији, Марио Брунети (Brunetti) заменик директора Музеја Корер (Correr) и Ђулија Фоголари (Giulia Fogolari). Изложба је била праћена разкошним каталогом, а укључивала је 115 врхунских експоната најпознатијих уметника – Монтења, Ђованија Белинија, Карпаћа, Донатела, Микеланђела, Рафаела, Тицијана, Тинторета, Паола Веронезеа...

² Школа за примењене уметности у Београду је започела рад 1938, захваљујући Милану Недељковићу, Ђорђу Крекићу и Ивану Табаковићу.

³ Група *Десеторица* је основана 1938, а чланови су били: Љубица–Џуца Сокић, Даница Антић, Богдан Шупут, Јурица Рибар, Стојан Трумић, Алекса Челебоновић, Никола Граовац, Душан Влајић, Бора Грујић и Миливоје Николајевић.

⁴ Агитпроп (агитација и пропаганда) је назив за органе који су постојали при комитетима КП, а чији задатак је био да мобилишу грађане у току револуције и изградње земље.

дивљачки порушили, а да Немаца уопште није било у њему. Сећам се да сам на улици налазио књиге Шекспира у лепом повезу, али сам их успут изгубио...”

Због свог рано исказаног талента, сликарске праксе и претходног школовања, Петар Омчикус је 1945. примљен на Академију ликовних уметности, у класу професора Ивана Табаковића. Просторије су им биле на врху Коларчеве задужбине, где је био и атеље Петра Добровића. Петар Омчикус се сећа да је касније од Добровићеве супруге купио веома квалитетне сликарске боје, које су остале након сликареве смрти.

Било је то прилично смутно време, у коме је „идеологија потискивала уметност“. Петар Омчикус је до тада, као и његови пријатељи, сликао на огромним платнима тадашње политичке вође (Тито, Лењин, Маркс, Енгелс, Стаљин, Енвер Хоџа), која су била излагана на палати Албанији. Тај период Петар Омчикус је описао као нимало инспиративан за њега као младог уметника, а однос према уметности је оценио као крући и ригиднији него у Совјетском Савезу. Као пример за своје тврђење изнео је искуство са јесење изложбе у УЛУС-у 1946, када су његови и радови Бате Михаиловића, по мишљењу критичара, били идеолошки обојени.

Како би сачувао себе као уметника и омогућио нормалан уметнички развој, Петар Омчикус је, зајено са групом истомишљеника са класе, храбро кренуо у борбу за голи опстанак у уметности. Незадовољан начином школовања на Академији и тадашњим односом према уметности, ношен „потребом за слободним неспутаним радом, стицајем прилика и својим свесним избором“, Петар Омчикус се, заједно са Косаром Бокшан (будућом супругом), Батом Михаиловићем, Мићом Поповићем, Љубинком Јовановић, Вером Божичковић, Милетом Андрејевићем и Бором Грујићем, обрео у Задру. Сликање политичких вођа и рад на иконостасима су Петру Омчикусу и његовим пријатељима омогућили да прибаве нешто материјалних средстава за одлазак на ово путовање. Боравили су и сликали живећи у напуштеној вили поред мора, која није имала ни врата ни прозоре. У овом разрушеном граду, *Задарска група*⁵, како је касније названа остварила је оно чему је тежила – „самостални рад, често пред мотивом у природи, дакле мимо уважавања било каквог канона, а уз све то, као

⁵ *Задарска група* је прва југословнска уметничка група након Другог светског рата. Поред Петра Омчикуса, у њој су били и Косара Бокшан, Мића Поповић, Вера Божичковић, Бата Михаиловић, Љубинка Јовановић, Милета Андрејевић, Бора Грујић и њихов пријатељ Борислав Михајловић Михиз, студент књижевности.

можда најважније, међусобно другарство, отворену размену искустава, време у потпуности посвећено бављењу сликарством“.⁶

Због овог екстравагантног испада 1947, у земљи која је била у рушевинама, одлучено је да буду избачени с Академије, али после интервенције министарке просвете Митре Митровић, сви, осим Миће Поповића, враћени су на Академију. Млади бунтовници су део наредне године провели радећи на прузи Шамац–Сарајево, где су сликали велике композиције по узору на Ел Грека. Исте године Петар Омчикус и Косара Бокшан су се венчали. Ово двоје сликара су остали у браку 62 године, све до смрти Косаре Бокшан 21. новембра 2009.

Наредне скоро три године Петар Омчикус је, заједно са супругом, живео и радио у Риједи у Гувернеровој палати. „И тако су београдски сликари изронили на Кварнеру.“ Била су то тешка времена општих несташица. Са њима су на Пећинама, у вили др Виктора Ружића⁷, боравили Михаиловићи. У то време Петар Омчикус је био на вишечасовном информативном разговору због слике на којој је била приказана катедрала у Риједи, јер се полицијском службенику, очигледно неупућеном у сликарство, све то учинило сумњивим. Године 1949. Петар и Косара су боравили и у Бару.

„Већ тада, дакле, он је сликар који слика где год се затекне, нипошто уметник атељеа; сликарство му је питање испуњења екзистенцијалног тренутка, не студијска и професионална обавеза. Од почетка свог позива Омчикус је наговестио судбину сликара – луталице, сликара на сталном путовању...“⁸

Петар Омчикус се, заједно са супругом Косаром Бокшан, 1951. вратио у Београд и прикључио групи *Једанаесторица*⁹. Одржана је и значајна изложба ове групе уметника, коју је иницирао Бата Михаиловић. У једином галеријском простору у Београду у то време је, после *Једанаесторице*, своја дела излагао Петар Лубарда. Он је поводом тога изјавио: „Богами част ми је да излажем после вас. Уосталом ви сте прогурали добар део и за мене, раздрагали и охрабрили овај народ и примили уместо мене бар пола политичког гнева ових

⁶ Јеша Денегри, „Петар Омчикус – Сликарство и судбина у знаку непристајања. Петар Омчикус – Ретроспектива“, Музеј савремене уметности, Београд, 1989, 21.

⁷ Др Виктор Ружић (1893–1976), доктор права, новинар, издавач, адвокат, бан Савске бановине, политичар, министар финансија, преводилац, политички осуђеник сликар-аматер са Сушака.

⁸ Јеша Денегри, „Петар Омчикус – Сликарство и судбина у знаку непристајања. Петар Омчикус – Ретроспектива“, Музеј савремене уметности, Београд, 1989, 21.

⁹ Група *Једанаесторица* је настала по идеји Бате Михаиловића током боравка у Риједи. Сачињавали су је, поред Петра Омчикуса, Косара Бокшан, Вера Божичковић, Бата Михаиловић, Љубинка Јовановић, Милета Андрејевић, Бане Богојевић, Александар Божичковић, Града Алексић, Гордана Зубер и Слава Богојевић. Група се распала након изложбе у УЛУС-у.

идеолошких крпеља.“¹⁰ Исте године, у новембру, Петар Омчикус је одржао своју прву самосталну изложбу, на којој је изложено осамдесетак слика насталих током једанаест година рада.

Дотадашњи животни пут Омчикуса је за последицу имао, као и за већи део *Задарске групе*, доношење одлуке да се отисне у Париз и опроба као сликар у овој европској метрополи.

Информације о преломним догађањима у уметности током претходног века први пут су пренете у послератну Југославију из Париза преко изложбе *Савремене француске уметности*, која је организована у југословенским градовима (Београд, Загреб, Љубљана, Скопље) од фебруара до јуна 1952. Париз, „митска престоница модерне уметности, уједно симбол слободе уметничког изражавања, за чиме су млади уметници, произашли из средине заражене социјалистичким реализмом, чезнули више него они други који такво искуство нису поседовали и његове последице нису осећали“¹¹, у то време више није био недостижан. „Попустио је мало политички лед, добили смо и пасоше – Бата, Љубинка, Коса и ја. Али не и дозволу за замену новца. Сазнали смо да је министарка Митра Митровић интервенисала и стопирала нас – ‘Зар оним мангупима да дозволимо да се зезају по Паризу?’ Онда је наша колегиница Милица Рибникар, вајарка, интервенисала код свог оца, старог Рибникара, који је дао гаранцију за нас. Могли смо да заменимо 75 000 динара, за 75 000 франака.“ Петар Омчикус је, у једном од последњих интервјуа, то време пред одлазак у Париз овако описао: „Преузели смо улогу критичара тадашње друштвене ситуације. Наравно и нас су критиковали. Хапшења нас је спасао Бранко Шотра, један сјајан човек. Био сам пријатељ са кћерком Владислава Рибникара, одличном вајарком Милицом Рибникар. Она нам је помогла. Дobili смо гаранцију да заменимо новац који смо зарадили од изложби 1950. и 1951.“¹²

Напокон је четворо сликара 9. маја 1952. возом допутовало у Париз. „Одсели смо у једном сликарском хотелу (поетичног назива *Стари голубњак*, прим. аут.) на мансарди на Сан Жермену, површине три квадратна метра, за шта је кирија била један франак, и брзо ушли у њихово друштво. У њему су становали и сликари Пољаков и Ханс Хартунг. Пољаков је живео у једној соби, са женом и дететом, у другој је сликао, а ноћу би свирао балалајку по руским ресторанима. После је постао славан и обогатио се.“

¹⁰ С. Станић, „О лутању и зидању Петра“, *НИН*, Београд, 4.3.1990.

¹¹ *Исто*, 22.

¹² Гордана Машић, „Петар Омчикус – Нежни сликар који је својом дрскошћу освојио свет“, *Илустрована политика*, Београд, 2763, 29. 12. 2011, 26–31.

Наши сликари су брзо остали без новца и морали су да се сналазе. У Школи за примењену уметност Петар Омчикус је изучавао технику рада на фрескама и витражима, што му је омогућило да, заједно са Батом Михаиловићем, „крене у молерај“. Похађао је и Академију лепих уметности, али као модел. Позирао је старом скулптору Ландовском за споменик у славу француске армије *Ратник и рањени ратник* на Трокадеру, где је приказан као рањеник и као војник (слика 2).

Први позив за изложбу, након доласка у Париз, Петру Омчикусу и Косари Бокшан је стигао 1954. из Лондона. Било је то учешће на изложби у Њу Берлингтон галерији (New Burlington Gallery) са *Лондонском групом*. Захваљујући новцу, који су том приликом зарадили продајом слика, продужили су боравак у Паризу. Исте године Петар Омчикус је илустровао поему „Espirit de suite“ Клода Конфортеца (Claude Confortes).

Југославени су у то време „били у моди“. Песник Жан Касу, директор Музеја модерне уметности, био је декларисани титоиста и веома наклоњен уметницима са ових простора. Захваљујући њему, југословенски сликари су редовно излагали на великим париским салонима (*Мајски салон*). Петар Омчикус, иако је тада радио као молер (тако је долазио до новца), излагао је на том салону и сећа се тога као једног од најзначајнијих тренутака у свом животу.

Прво од три путовања на Корзику Петра Омчикуса било је 1954. Сlike настале током посете овом медитеранском острву Омчикус је излагао на првој самосталној изложби у Паризу у галерији *Арно (Arnaud)* од 3. до 16. фебруара 1955. Критичар часописа *Арт*, Сијума Барам је написао: „Ево једног новог међу неколико нових младих сликара у Паризу.“¹³ Исте године је, са уметницима *Groupe se Jeunes Peintres Europeens*, своја дела представио у Диселдорфу у Centre d’Etrudes Francais. У периоду од 7. до 30. маја 1955. Петар Омчикус први пут излаже у данашњем Музеју савремене уметности града Париза на *XI мајском салону*. Познати критичар Мишел Сефо (Michel Seuphor) је, на дописници послатој 7. маја 1955. још за време трајања изложбе, Петру написао: „Био сам запањен платном на *Мајском салону*. То је прво Ваше дело које видим. Ипак, претпостављам да имате још слика исте јачине, што би свакако оправдало моју одлуку да Вас укључим у своју *Историју апстрактне уметности*, која ће се појавити пре краја године у издању Хазана.“¹⁴ Након тога Петар Омчикус је увршћен у

¹³ Гордана Машић, „Петар Омчикус – Нежни сликар који је својом дрскошћу освојио свет“, *Илустрована политика*, Београд, 2763, 29. 12. 2011, 26–31.

¹⁴ Дописница се чува у приватној документацији Петра Омчикуса.

Речник апстрактног сликарства Мишела Сефоа (*Le dictionnaire de la peinture abstrait, Mishel Seuphor*, стр. 235), а промоција књиге је била одржана у галерији *Крез* (*Creuse*). Било је то веома значајно признање за Омчикусов рад.

У том периоду Омчикуси нису ни имали амбицију да продају своје слике, већ само толико да им омогуће да би могли да студирају и сликају. Дуго су живели боемски, и тек након шест-седам година боравка могли су да живе од сликарства.

Наредне године Петар Омчикус је поново био један од сликара чија су дела била излагана на престижном *XII мајском салону* у Музеју савремене уметности (*Musée d' Art Moderne*) у Паризу. Исте године он је излагао у Ријеци у Галерији ликовних уметности¹⁵ на *Салону 56*.

Петар Омчикус је током боравка у Паризу неколико пута мењао место становања. Овај проблем је коначно решио 1957. Удовица вајара Бижара је тражила некога ко ће реновирати атеље њеног покојног супруга у Жантију, уз могућност да шест година бесплатно станује. За шест месеци Петар Омчикус је, уз помоћ пријатеља, међу којима је био и Дато Ђурић, од руине направио свој дом (слика 3). Кроз тај атеље-стан су прошли многи познати и непознати уметници. Некима је то било прво место боравка у Граду светлости. Врата Петровог атељеа су била, као и сада, отворена свима.

Заједно са својом супругом Косаром Бокшан, у Велој Луци на Корчули, у ували Плитвине, сазидао је свој други дом (слика 4). На њихову иницијативу, у овом малом острвском месту организована су три међународна сусрета уметника.¹⁶ Учесници првог сусрета су израдили мноштво мозаика, а један од њих је и споменик у центру Веле Луке (слика 5).

Захваљујући познанствима ово двоје сликара, на Корчулу су долазили уметници из целе Европе. Они су прикупили већи број радова за збирку која је формирана у Велој Луци, и њиховом заслугом је 1981. осниван и Музеј Веле Луке.

¹⁵ Ову изложбу су помогли, поред Комисије за културне везе са иностранством, париска галерија *Буцхер* (*Bucher*) и група Југословна париских сликара – Б. Михаиловић, Љ. Јовановић, П. Омчикус, К. Бокшан...

¹⁶ Први међународни сусрет ликовних уметника Вела Лука 68. организован је од 9. до 31.8.1968. са темом мозаик. Том приликом је узрађен већи број радова који и данас красе ово место. Други међународни сусрет уметника Вела Лука 70. био је посвећен изради пројекта туристичког насеља које би било синтеза ликовне уметности и архитектуре. Трећи међународни сусрет уметника Вела Лука 72. имао је циљ експериментално истраживање сарадње професионалних и аматерских уметника.

Наредне деценије су биле испуњене радом, учествовањем на самосталним и колективним изложбама и ликовним колонијама. Петар Омчикус је са својом супругом Косаром Бокшан био учесник сусрета уметника у малом месту у Србији Јаловику – *Јаловичкој ликовној колонији*¹⁷ 1986. и 1987. Друга ликовна колонија у чијем су раду они учествовали је Ликовна колонија *Делиблатски песак*¹⁸. Једном су кратко време боравили и у *Липовачкој колонији*¹⁹, у селу Липовац код Тополе.

Године 1984. Омчикус је добио Гран при на *IX међународној изложби оригиналног цртежа* у Риједи. Прва озбиљна ретроспектива приређена му је 1985. у Музеју савремене уметности у Београду. У истом музеју четири године касније организована је велика ретроспективна изложба за коју је 1990. добио традиционалну награду за сликарство листа *Политика* из Фонда Владислав Рибникар. Омчикус је позван да излаже у палати УНЕСКО-а у Паризу 1992. Изложба *Петар Омчикус. Слике и скулптуре (Pierre Omcikous. Peintures et sculptures)* одржана је у сали „Изгубљених корака“ од 21–31. јануара.

Петар Омчикус је поклатио слику за необичну аукцију која је одржавана у ЈАТ-овом авиону који је летео из Београда, преко Загреба, до Њујорка, 12. марта 1983. Била је то 4. аукција, под називом *Галерија над Атлантиком*, а прикупљана средства су ишла у корист Болнице за паралигичаре у Краљевици поред Ријеке.

Ово двоје уметника су дубоко преживљавали оно што се догађало са Југославијом током претходних деценија. Несебично су помагали децу у избегличком кампу у Лозници, Београду и своје рођаке. Потакнут политичким догађањима Омчикус, је насликао серију слика које се баве тематиком разбојништва. Петар Омчикус је о томе рекао: „Али ја нисам ‘политички сликар’, ја сам сликар живота. Никад нисам волео сликарство које је искључиво естетско.“ Омчикусу је недостајала Вела Лука, јер 13 година, у време док је беснео рат на простору бивше Југославије, није одлазио у своју кућу у Плитвинама.

Петар Омчикус је увек био окружен познатим уметницима и књижевницима (слика б). Након Другог светског рата припадао је неформалној групи *Симина 9а*, названој по улици у којој су

¹⁷ *Јаловичка ликовна колонија* је основана 1978. у посавско-тамнавском селу Јаловику. Време одржавања сусрета уметника је период жетве. Захваљујући радовима учесника, Колонија поседује богату збирку дела, међу којима је и слика Петра Омчикуса, и своју галерију.

¹⁸ Ликовна колонија *Делиблатски песак* је почела рад 1969, а покренули су је млади сликари Миливоје Ђорђевић и Чедомир Кесић. Ова двојица сликара су позвала шесторо својих колега да у „пасторалном амбијенту излетишта Девојачки бунар“ у Делиблатској пешчари пронађу своју инспирацију.

¹⁹ *Липовичка колонија* се одржава у селу Липовац код Тополе, а настала је 1972.

се састајали и дружили Михиз, Антоније Исаковић, Дејан Медаковић, Мића Поповић, Бата Михаиловић... У Паризу се највише дружио са људима који су се бавили музиком, а више пута је говорио да није сликар би био био музичар.

Петар Омчикус је неколико пута предлаган за члана Српске академије наука и уметности, али није изабран, јер се догађало да је неко од оних који су одлучивали био против. Коначно је постао члан САНУ ван радног састава 27. октобра 1994. Омчикусу је, као и Косари Бокшан, 12. новембра 2007. додељена национална пензија као заслужном уметнику.

Према доступним подацима Петар Омчикус је имао 61 самосталну изложбу и око 170 колективних. Добитник је пет награда за сликарство, а његови радови украшавају седам књига. Омчикус је личним средствима, новцем који је добио продајом париског атељеа своје супруге Косаре Бокшан (1925–2009), купио простор у који су пренета сва њихова дела из Париза. Фондација „Косара Бокшан и Петар Омчикус“ је наставак њиховог богатог и садржајног животног пута.

Петар Омчикус је за себе рекао: „Као млад био бих много жешћи... али године су ме учиниле толерантнијим. Не налазим у свом телу и срцу ништа мање трептаја и предивне жеље, али сам постао много умеренији. И даље радим исту слику, коју тражим и коју, вероватно, никад нећу насликати“.

др Весна Репић Ћујић
директор Фондације
„Косара Бокшан и Петар Омчикус“